

๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประเทศไทยอยู่ในภาวะที่ อิทธิพลของระบบวัตถุนิยมได้เข้ามามีบทบาทในความรู้สึกรู้สึกนึกคิดหรือวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยปัจจุบัน ทำให้เกิดความต้องการตอบสนองด้านวัตถุโดยขาดการพิจารณาถึงเหตุผลความถูกต้องชอบธรรม สิ่งใดดี สิ่งใดชั่ว ขาดการไตร่ตรองอย่างละเอียดรอบคอบ เป็นผลให้เกิดการแข่งขันอย่างสูงในด้านธุรกิจและการเมืองเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินตรา ทรัพย์สิน อำนาจ การแข่งขันดังกล่าวได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ จนถึงขนาดที่มีการกระทำการในรูปแบบต่างๆ ที่เกินขอบเขตของกฎหมายและคุณค่าของมนุษย์ที่พึงมี สิ่งทั้งหลายเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นแรงผลักดันทำให้คนตัดสินใจกระทำผิดกฎหมาย เพราะมีแรงจูงใจจากการหารายได้ที่มีการลงทุนน้อยหรือแทบไม่ต้องลงทุน แต่มีผลประโยชน์ตอบแทนสูง ใช้ระยะเวลาสั้น ไม่ต้องใช้ความคิดมาก การกระทำผิดกฎหมายหรือการฝ่าฝืนกฎหมายจึงเกิดขึ้น จนถึงขนาดได้มีการพัฒนาการของการกระทำผิดกฎหมาย ในลักษณะอาชญากรรมที่มีองค์กรบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ และขยายผลไปถึงการประกอบอาชญากรรมข้ามชาติ ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของประชาชนในประเทศและความมั่นคงของชาติเป็นอย่างยิ่ง สังเกตได้จากจำนวนอาชญากรรมในประเทศที่มีปริมาณ

* ธานี วรภัทร์ "ประสิทธิภาพของศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย" ทุนวิจัยมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๘.

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

เพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ข้อมูลสถิติอาชญากรรม ตั้งแต่ปี ๒๕๕๐ ถึงปี ๒๕๕๘^๑ แสดงไว้ดังนี้

ปี	จำนวนรับแจ้ง : ราย	จำนวนที่จับได้ : คน
๒๕๕๐	๕๕๖,๐๓๕	๖๐๕,๘๘๖
๒๕๕๑	๓๕๙,๒๒๕	๖๖๖,๙๓๐
๒๕๕๒	๕๖๓,๘๓๑	๕๗๓,๕๕๐
๒๕๕๓	๕๓๕,๑๓๕	๖๒๓,๙๖๖
๒๕๕๔	๕๕๐,๒๑๕	๖๕๗,๑๓๗
๒๕๕๕	๕๖๒,๖๙๐	๖๕๒,๙๒๕
๒๕๕๖	๕๒๕,๗๒๒	๕๘๕,๒๑๕
๒๕๕๗	๓๕๙,๑๕๘	๕๕๑,๓๓๗
๒๕๕๘	๕๐๑,๕๗๐	๕๗๕,๑๗๒

เมื่อบุคคลใดได้กระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นและถูกจับได้โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ การดำเนินคดีก็จะตามมา กระบวนการในการดำเนินคดีอาญามี ๒ ขั้นตอน คือ การดำเนินคดีอาญาขั้นกำหนดคดี กล่าวคือ เป็นการดำเนินการของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการและศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด ขั้นตอนที่สองคือการดำเนินคดีขั้นบังคับคดี เมื่อศาลออกหมายจำคุกตามคำพิพากษานั้นถึงที่สุดนั้นและแจ้งไปยังเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ต้องบังคับโทษ คือ เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ จากนั้นก็เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ที่จะบังคับโทษตามคำพิพากษาและหมายบังคับคดีนั้นต่อไป

หากเราพิจารณาในเรื่องของภารกิจของกฎหมาย ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยที่ใช้อยู่ในปัจจุบันจะพบว่ามีกฎหมายหลักๆ ที่สำคัญ ๓ ส่วนด้วยกัน คือ กฎหมายส่วนที่เป็นอาญาสารบัญญัติ ส่วนที่เป็นอาญาวิธีบัญญัติ และส่วนอาญาบังคับโทษ กล่าวคือ

กฎหมายอาญาสารบัญญัติ จะเป็นกฎหมายที่มีภารกิจในการคุ้มครองการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคม มีภารกิจในการปราบปรามและในการป้องกันการทำ ความผิด รวมตลอดทั้งคุ้มครองคุณธรรมทางกฎหมายและในการคุ้มครองคุณภาพ

^๑ ข้อมูลจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ของการกระทำ ซึ่งได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญา จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่าไม่ค่อยมีปัญหาในส่วนนี้มากนัก เพราะปัญหาและอุปสรรคในทางปฏิบัติมักจะปรากฏและเห็นได้ไม่ยาก^๑

กฎหมายอาญาวิธีสบัญญัติ มีวัตถุประสงค์มุ่งที่จะพิสูจน์ค้นหาความจริง มีภารกิจในการทำให้กฎหมายอาญามีผลบังคับและทำให้ภารกิจของกฎหมายอาญาเกิดผลอย่างจริงจัง ซึ่งได้แก่ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในส่วนนี้กฎหมายอาญาวิธีสบัญญัติจะมีการสร้างหน่วยงานของรัฐมาทำหน้าที่บริหารจัดการให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามภารกิจของกฎหมาย ได้แก่ ตำรวจ อัยการ ศาล จากการศึกษาพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคมากทั้งในทางทฤษฎี และในทางปฏิบัติ^๒

กฎหมายอาญาบังคับโทษ มีภารกิจในการบังคับโทษผู้กระทำความผิดในลักษณะต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษและการบังคับโทษ โดยมุ่งแก้ไขเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมชั่วของบุคคลและผู้ต้องขังต้องสามารถที่จะดำเนินชีวิตอนาคตโดยปราศจากความผิดอาญาอย่างมีความรับผิดชอบในทางสังคม การบังคับโทษต้องตอบสนองการคุ้มครองสาธารณะต่อการกระทำความผิดในต่อไปด้วย^๓ โดยจะต้องคืนคนดีสู่สังคมซึ่งอาจได้แก่ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.๒๕๓๙ เป็นต้น หน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่บริหารจัดการให้บรรลุวัตถุประสงค์ของภารกิจคือ กรมราชทัณฑ์ ข้อมูลสถิติผู้ต้องขัง ตั้งแต่ปี ๒๕๔๑ถึงปี ๒๕๕๗^๔ แสดงไว้ดังนี้

ปี	ชาย	หญิง	รวมทั้งสิ้น
๒๕๔๑	๖๗,๒๙๖	๙๗,๐๒๗	๑๖๔,๔๕๑
๒๕๔๒	๗๔,๒๘๔	๑๒๕,๒๕๘	๑๙๙,๖๗๓
๒๕๔๓	๘๕,๐๕๖	๑๓๒,๓๓๗	๒๑๗,๖๙๓
๒๕๔๔	๘๖,๖๕๐	๑๖๔,๒๕๓	๒๕๐,๙๐๓
๒๕๔๕	๘๗,๑๑๐	๑๖๙,๙๖๐	๒๕๗,๐๗๐
๒๕๔๖	๘๙,๕๖๑	๑๕๓,๗๖๖	๒๔๓,๓๒๗
๒๕๔๗ ^๕	๙๑,๐๗๑	๑๒๙,๖๗๙	๑๙๐,๗๕๐

^๑ คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ ๖ กรุงเทพฯ : วิทยุชน. ๒๕๔๖. หน้า ๓๒-๓๔.

^๒ เรื่องเดียวกัน. หน้า ๓๑-๓๕.

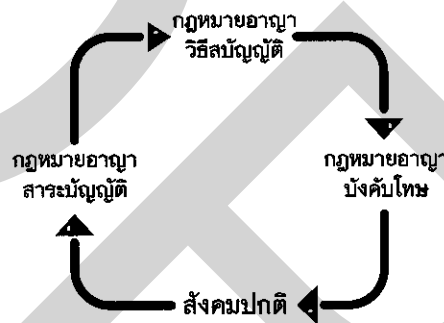
^๓ มาตรา ๒ กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษและบังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่จำกัดเสรีภาพ ค.ศ.๑๙๗๖ สหพันธรัฐเยอรมัน.

^๔ สถิติผู้ต้องขังในรอบ ๑๐ ปี กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย., www.corroct.go.th/stat.thm.

^๕ สสำรวจ ณ วันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๗

ปริมาณผู้กระทำความผิดอาญาเพิ่มขึ้นมาก เพราะเหตุปัจจัยหลายประการ ตามที่กล่าวมาแล้วนั้นเป็นผลโดยตรงที่ทำให้จำนวนยอดผู้ต้องขัง อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดมีเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ปრაกฏการณ์ดังกล่าวนี้ เป็นปฏิกริยาทางสังคมที่สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย และปัญหาต่างๆ ที่มีอยู่หลายประการ ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

ภารกิจของกฎหมายทั้งสามเรื่องมีส่วนที่สัมพันธ์กัน และมีผลกระทบต่อสังคมเป็นอย่างมาก ถ้าพิจารณาในหน่วยงานต่างๆ ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย ในเชิงสังเคราะห์ จะมีวงจรดังนี้

แผนภาพแสดงวงจรภารกิจของกฎหมายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

เมื่อศึกษาเฉพาะในเรื่องของศาลจะพบว่า ศาลชั้นต้นเป็น “ศาลพิจารณา” (Trial Court) กล่าวคือ เป็นศาลที่ต้องพิจารณาข้อเท็จจริง และเมื่อข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติอย่างไรศาลชั้นต้นก็จะวินิจฉัยชี้ขาดประเด็นข้อกฎหมายในเรื่องนั้นต่อไป ซึ่งการที่ศาลชั้นต้นจะฟังว่าข้อเท็จจริงเป็นยุติอย่างไรนั้นตามปกติก็ต้องอาศัยพยานหลักฐานเป็นสำคัญ

การโต้แย้งคัดค้านในข้อเท็จจริงซึ่งจะนำไปสู่การวินิจฉัยในข้อกฎหมายนี้ ขอบที่จะกระทำได้ครั้งเดียว กล่าวคือใน “ศาลพิจารณา” หรือขอบที่จะมีอย่างมากเพียงสองชั้นเท่านั้น คือ ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ เพราะมีฉะนั้นแล้วผลเสียก็จะเกิดแก่ทั้งคู่ความและรัฐ ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมของประเทศทั้งหลายจึงมี “ศาลพิจารณา” (Trial Court) เพียงสองชั้น คือ “ศาลชั้นต้น” และ “ศาลชั้นอุทธรณ์”

เพื่อประกันความถูกต้องในปัญหาข้อกฎหมายกรณีจึงเห็นกันทั่วไปว่า ข้อกฎหมายนั้นขอบที่จะได้รับการทบทวนอีกครั้งหนึ่งโดยศาลสูง เหตุนี้ศาลสูงสุดเป็นศาลที่เกี่ยวกับ “การทบทวนข้อกฎหมาย” (Revision หรือ revision) หรือเป็น “ศาลทบทวนกฎหมาย” (Revisionsgericht หรือ Review Court) เท่านั้น เมื่อศาลชั้น

ต้นได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว และคู่ความยังคงติดใจเพียงข้อกฎหมายในกรณีเช่นนี้ กฎหมายของหลายประเทศเปิดโอกาสให้มีการทบทวนข้อกฎหมายก้าวกระโดด (Sprungrevision หรือ Leapfrogging) กล่าวคือ ให้ข้อกฎหมายขึ้นสู่ศาลสูงสุดได้เลยทีเดียว สำหรับกฎหมายของไทยเราก็มีการทบทวนข้อกฎหมายก้าวกระโดดด้วยเช่นกันเหมือนกันแต่มีเฉพาะคดีแพ่ง^๗ ข้อมูลสถิติคดีอาญาในศาลชั้นต้น อุทธรณ์และฎีกา^๘ ปรากฏดังนี้

หน่วย : คดี

[Redacted Header]			
ปีงบประมาณ ๒๕๔๔			
คดีค้างมา	๑,๖๕๕	๑๒,๕๕๔	๙๕,๖๐๑
คดีรับใหม่	๕,๒๔๐	๓๐,๔๔๔	๕๔๙,๒๘๕
คดีเสร็จไป	๔,๓๐๑	๒๙,๑๙๗	๕๔๔,๒๓๕
คดีค้างไป	๒,๕๙๔	๑๓,๘๐๑	๑๐๐,๖๕๑
ปีงบประมาณ ๒๕๔๕			
คดีค้างมา	๒,๕๙๔	๑๓,๘๐๑	๑๐๐,๖๕๑
คดีรับใหม่	๕,๗๐๒	๓๗,๑๒๘	๕๖๘,๖๘๗
คดีเสร็จไป	๔,๓๑๓	๓๐,๖๕๘	๕๘๓,๙๔๖
คดีค้างไป	๓,๙๘๓	๒๐,๒๗๑	๘๕,๓๙๒
ปีงบประมาณ ๒๕๔๖			
คดีค้างมา	๓,๙๘๓	๒๐,๒๗๑	๘๕,๓๙๙
คดีรับใหม่	๖,๗๖๖	๔๕,๖๔๙	๔๗๙,๐๖๐
คดีเสร็จไป	๔,๒๑๓	๓๓,๘๑๔	๕๐๐,๘๕๐
คดีค้างไป	๖,๕๓๕	๓๒,๑๒๖	๖๓,๖๐๙

^๗ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๒๓ ทวิ.

^๘ สำนักงานศาลยุติธรรม. รายงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๔๖. กรุงเทพฯ : จีระวิชาการพิมพ์. หน้า ๘๘.

จากตารางพบว่าศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาจะมีคดีค้างมากขึ้นทุกปี คดีค้างมาตั้งแต่ปี ๒๕๔๔ ถึง ๒๕๔๖ มีอัตราเพิ่มขึ้น คดีรับใหม่ในชั้นอุทธรณ์และฎีกามีอัตราเพิ่มขึ้น คดีค้างไปปีถัดไปก็มียอดมากขึ้น ปรากฏการณ์โดยภาพรวมคือ จำนวนคดีที่มีการอุทธรณ์ฎีกามีอัตราเพิ่มมากขึ้นทุกปี ในทางปฏิบัติเมื่อปริมาณคดีมากก็จะแก้ปัญหาโดยวิธีการเพิ่มอัตรากำลังผู้พิพากษาให้เพียงพอและเพิ่มศาล เป็นต้น ในปีงบประมาณ ๒๕๔๕ และ ๒๕๔๖ มีอัตรากำลังข้าราชการตุลาการแยกตามศาลต่าง ๆ ได้ดังนี้

หน่วย : อัตรา

ประเภท	ปีงบประมาณ	
	๒๕๔๕	๒๕๔๖
ศาลฎีกา	๑๖๗	๑๗๒
ศาลอุทธรณ์	๔๖๓	๔๖๔
ศาลชั้นต้น	๒,๒๖๖	๒,๓๓๖
รวมผู้พิพากษา	๒,๘๙๖	๒,๙๗๒
ผู้ช่วยผู้พิพากษา	๒๒๒	๒๙๗
รวม	๓,๑๑๘	๓,๒๖๙
ผู้พิพากษาอาวุโส	๑๔๗	๑๗๑
รวมทั้งสิ้น	๓,๒๖๕	๓,๔๔๐

เมื่อพิจารณาดูสถิติคดีตามที่กล่าวมาแล้วกับอัตรากำลังของผู้พิพากษาข้างต้น จะพบว่าเมื่ออัตราเพิ่มไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ คดีเพิ่มขึ้นมาก จำนวนผู้พิพากษาก็เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ซึ่งในทางปฏิบัติตามความเป็นจริงมีไม่เฉพาะจำนวนผู้พิพากษาเท่านั้นที่มียอดเพิ่มขึ้น แต่ยังมีปัจจัยอื่นอีกเป็นจำนวนมากที่ต้องเพิ่มขึ้นตามไปด้วย เช่น อัตรากำลังข้าราชการ เจ้าหน้าที่ ศาล วัสดุอุปกรณ์และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมากด้วย

จากการศึกษาพบว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย มีจุดอ่อนที่สำคัญที่ทำให้เกิดความบกพร่องในเรื่องของประสิทธิภาพ เนื่องจากมีปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญหลายประการ เช่น

* เรื่องเดียวกัน. หน้า 18.

๑. ทิศทางของระบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ความไม่เป็นระบบของการบริหารงานยุติธรรม ที่ขาดทิศทางอันเป็นเป้าหมายร่วมกัน หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมต่างฝ่ายต่างทำงาน ไม่มีการร่วมกัน หรือประสานงานในทิศทางเดียวกัน เป็นกระบวนการยุติธรรมที่มีลักษณะเป็นสายพาน ก่อให้เกิดช่องว่างที่เปิดโอกาสให้มีการทุจริตในระบบได้ง่ายและทำลายความยุติธรรม กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดีต้องมีระบบที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน และมีความสัมพันธ์กันในภารกิจของกฎหมายและองค์กรในกระบวนการ ตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการ

๒. ภารกิจและบทบาทของแต่ละชั้นศาล การที่กฎหมายได้มีการกำหนดชั้นศาลไว้นั้น ย่อมมีหลักการและเหตุผล เช่น เพื่อสร้างความเข้มแข็งของการพิจารณาคดี ความถูกต้องและยุติธรรม เป็นต้น ดังนั้นถ้าผู้ปฏิบัติมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในภารกิจและหน้าที่ในการพิจารณาของแต่ละชั้นศาลแล้ว จะทำให้การบังคับใช้กฎหมายที่ไม่สามารถคุ้มครองสังคมได้ตามหลักนิติธรรม ก่อให้เกิดความไม่บริสุทธิ์ยุติธรรม และทำร้ายพลเมืองดีผู้ด้อยโอกาสในรัฐ ทั้งยังมีโอกาสผิดพลาดในการตัดสินคดีความ ตัวอย่างเช่น ในคดีเชอร์แอนตันแคน^{๑๑} ซึ่งให้เห็นได้ชัดเจนว่าการที่ศาลชั้นต้นมีบทบาทเพียงแต่นั่งฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานจากคู่ความแล้วนำมาตัดสินคดีจึงยังไม่เพียงพอที่จะให้ได้มาซึ่งความจริง เพราะเป็นการเสี่ยงต่อความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นได้ในการอำนวยความยุติธรรมให้คู่ความ จึงควรมีกฎหรือวิธีการใดๆ ที่จะเข้ามาเพิ่มประสิทธิภาพในส่วนนี้ นอกจากนั้นยังมีการปฏิบัติที่ทำกันมานานแล้วแต่ขาดตรรกหรือเหตุผลในทางนิติศาสตร์อย่างยิ่งคือ การที่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาพิพากษาคดีในข้อเท็จจริงโดยไม่พบเห็นคู่ความหรือพยาน และไม่เคยเปิดการพิจารณาคดีเลย กระบวนพิจารณาดังกล่าวนี้นี้มีความน่าจะเป็นในโอกาสที่จะเกิดความผิดพลาดได้มาก และปัจจุบันมีหลายคดีที่เกิดขึ้นและเพิ่มจำนวนขึ้น

๓. การเพิ่มขึ้นของคดี ศาล และจำนวนผู้พิพากษา ในทางปฏิบัติมีการแก้ปัญหาคดีชั้นศาลโดยใช้วิธีการเพิ่มจำนวนผู้พิพากษาและเพิ่มศาล เพื่อให้เพียงพอต่อคดี ซึ่งในความเป็นจริงเพิ่มผู้พิพากษาและศาลเท่าไรก็ไม่เพียงพอ แต่กลับทำให้องค์กรใหญ่โตและรัฐต้องเสียงบประมาณจัดจ้างและบริหารงานมากขึ้น ดูแลยากขึ้น ในขณะที่มีปริมาณมากก็จะมีปัญหาในเรื่องคุณภาพตามมา จำนวนของคดีที่มีการฟ้องร้องต่อจำนวนผู้พิพากษาจึงเป็นสิ่งสำคัญ

^{๑๑} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๖๘/๒๕๓๖.

ประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศมองศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์เป็นเพียงทางผ่านชั้นตอนหนึ่ง และให้ความสำคัญกับศาลฎีกามากเพราะเป็นศาลสุดท้ายที่สามารถให้คุณให้โทษกับเขาได้ แต่ศาลฎีกาก็ไม่เคยพบเห็นคู่ความหรือพยานและไม่เคยเปิดการพิจารณาคดีเลย

ความล่าช้าของระยะเวลาดำเนินกระบวนการพิจารณา ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีความ ไม่ว่าจะในส่วนของคุณหรือของรัฐ เป็นต้น

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา เยอรมนี อิตาลี พบว่าต่างมีมาตรการและกลไกในทางกฎหมาย ศาลล่างและศาลสูงมีภาระหน้าที่ที่ชัดเจน มีกระบวนการทั้งก่อนฟ้องและระหว่างดำเนินคดีในการจัดการบริหารกับคดีมากมาย สามารถสร้างความยุติธรรมให้ประชาชนในรัฐได้เป็นอย่างดี และคนในรัฐก็มีศรัทธาและเชื่อมั่นในระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

อาจกล่าวได้ว่าปัญหาความบกพร่องของกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยมีมาก และเป็นเรื่องที่ใหญ่มาก แก้ไขได้ยาก แต่จากการศึกษาและสอบถามจากผู้รู้พบว่า วิธีการแก้ปัญหานั้นต้องแก้จากส่วนที่เป็นหัวใจหรือส่วนที่สำคัญที่สุดก่อน สำหรับกระบวนการยุติธรรมก็คือ ศาล ซึ่งมีบทบาทสำคัญในระบบมากที่สุด งานวิจัยฉบับนี้จึงมุ่งศึกษาถึงประสิทธิภาพของศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย โดยเฉพาะทำการศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นที่สำคัญดังต่อไปนี้

๑. บทบาทของศาลในการค้นและการจับ
๒. บทบาทของศาลกับการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ
๓. บทบาทของศาลกับการคุ้มครองผู้ถูกคุมขัง
๔. บทบาทของศาลกับการตรวจฟ้องและการสั่งประทับฟ้องของพนักงานอัยการ
๕. บทบาทของศาลกับการอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง
๖. บทบาทของศาลในชั้นต้นพิจารณาพิพากษา
๗. ความเป็นอิสระและความเป็นกลางในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล
๘. การให้เหตุผลในคำพิพากษา
๙. ภารกิจของศาลสูง
๑๐. ความเหลื่อมล้ำของศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

๒. วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ภาพรวมจากสภาพความเป็นจริงของ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทยในปัจจุบัน ภารกิจของกฎหมาย โครงสร้างและกลไก ในเชิงระบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย ได้แก่ ตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ โดยเฉพาะจะมุ่งเน้นในส่วนองงานศาลเฉพาะในประเด็นปัญหาที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น วิเคราะห์ประสิทธิภาพของการดำเนินกระบวนการยุติธรรม ว่ามีจุดอ่อนจุดแข็งประเภทใด เพื่อให้พบปัญหาและพบอุปสรรคต่างๆ ที่แท้จริง

๒. เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพของศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย ในประเด็นต่างๆ ที่เป็นปัญหาสำคัญ

๓. เพื่อทราบทัศนคติของประชาชนในประเทศ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพของศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยกำหนดกลุ่มบุคคลในการออกแบบสอบถามคือ ผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ เจ้าพนักงานตำรวจ เจ้าหน้าที่ ราชทัณฑ์ ประชาชนทั่วไป ว่าบุคคลเหล่านี้มีทัศนคติอย่างไรในเรื่องนี้ รวมตลอดทั้งความคิดเห็นอื่นๆจากกลุ่มบุคคลที่ตอบแบบสอบถาม

๔. เพื่อค้นหามาตรการและกลไก ในการบริหารจัดการ ศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศ และมาตรฐานองค์การสหประชาชาติในเรื่องหลักการพื้นฐานว่าด้วยความอิสระของศาล และในกลุ่ม Civil Law ได้แก่ประเทศ เยอรมนี อิตาลี และในกลุ่มประเทศ Common Law ได้แก่ประเทศ อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา นำมาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย

๓. ขอบเขต ของการวิจัยและระเบียบวิธีวิจัย

ส่วนที่ ๑ ทำการวิจัยเอกสาร รวบรวมเอกสารกฎหมายต่างๆ เป็นส่วนสำคัญหรือเป็นส่วนหลักของการวิจัยครั้งนี้ โดยดำเนินการศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำราวิชาการต่างๆ ในทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ทั้งนี้ ในส่วนของต่างประเทศและประเทศที่ได้เคยศึกษามาก่อนแล้วสำหรับเป็นแนวทางในการศึกษาต่อสำหรับประเทศไทย ในกลุ่ม Civil Law ได้แก่ประเทศ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สหพันธรัฐอิตาลี และในกลุ่มประเทศ Common Law ได้แก่ประเทศ อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา

ส่วนที่ ๒ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ในส่วนนี้จะเป็นส่วนที่สนับสนุนส่วนที่ ๑ โดยใช้แบบสอบถามสำรวจ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มประชากรได้ดังนี้

กลุ่มแรก เป็นกลุ่มอาชีพผู้พิพากษา จำนวน ๓๐ ราย

กลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มอาชีพ พนักงานอัยการ ทนายความ ตำรวจ พนักงานราชทัณฑ์ นักวิชาการ จำนวน ๕๐ ราย

กลุ่มที่สาม เป็นกลุ่มประชาชนทั่วไปที่เคยเข้าเป็นโจทก์ จำเลย หรือพยานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จำนวน ๔๐ ราย

โดยการสุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) และแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ส่วนที่ ๓ เป็นการวิจัยโดยวิธีสัมภาษณ์บุคคลที่มีความรู้ความสามารถผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเรื่องนี้ทั้งในทฤษฎีและในทางปฏิบัติ ในส่วนนี้จะเป็นส่วนที่สนับสนุนส่วนที่ ๑ อีกเช่นกัน

การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนที่ ๑ จะวิเคราะห์และนำเสนอให้เห็นว่าประสิทธิภาพของศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทยเป็นอย่างไรบ้าง มีวัตถุประสงค์อย่างไร สภาพปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายต่างๆ รวมทั้งในต่างประเทศ

ข้อมูลในส่วนที่ ๒ จะดำเนินการวิเคราะห์โดยนำแบบสอบถามมาทำการวิเคราะห์ทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (SPSS for Windows) ซึ่งจะเสนอให้เห็นในลักษณะของร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นสำคัญ ซึ่งจะได้นำส่วนที่สองนี้สนับสนุนและเสนอแนะการวิจัยในส่วนที่หนึ่งต่อไป สำหรับข้อมูลในส่วนที่ ๓ ก็จะเป็นความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ที่นำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบสนับสนุนในส่วนที่ ๑ อีกเช่นกัน โดยจะทำการสัมภาษณ์บุคคลในอาชีพต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำกรวิจัย เช่น ผู้พิพากษา อัยการ พนักงานตำรวจ ทนายความ นักวิชาการ และประชาชนทั่วไป เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลอีกชั้นหนึ่งในการสนับสนุนข้อมูลในส่วนที่ ๑ ให้ได้ผลการวิจัยที่ถูกต้องแม่นยำที่สุดเท่าที่จะทำได้

๔. สรุปผลที่ได้จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ในต่างประเทศ

จากการศึกษาข้อมูลในต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา เยอรมนี และอิตาลี พบว่าการบริหารจัดการงานของศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศเหล่านี้ดำเนินการอย่างมีหลักการพื้นฐานทางความคิดทฤษฎีที่ชัดเจน มีระบบ ไม่สับสน มีเหตุมีผลมีตรรกะของกฎหมาย มีระบบการตรวจสอบ

ค้นหาความจริง การดูแลและคานอำนาจซึ่งกันและกัน กระบวนการยุติธรรมเข้มแข็ง และได้รับความเชื่อถือศรัทธาจากประชาชนในสังคม ซึ่งอาจสรุปเปรียบเทียบบางประเด็นได้ตามตารางต่อไปนี้

	Common Law	Common Law	Civil Law	Civil Law	ไทย
ระบบกฎหมาย	Common Law	Common Law	Civil Law	Civil Law	Civil Law ผสมกับ Common Law
ระบบการพิจารณาคดี	ไต่สวน	ไต่สวน	กล่าวหา	กล่าวหา	กล่าวหาและไต่สวน
ประเภทของผู้พิพากษา	อาชีพและแต่งตั้ง	อาชีพและแต่งตั้ง	อาชีพและแต่งตั้ง	อาชีพและแต่งตั้ง	อาชีพ/สมทบ
ความอิสระของศาล	อิสระ	อิสระ	อิสระ	อิสระ	อิสระ
การพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น	ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย	ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย	ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย	ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย	ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย
การพิจารณาคดีของศาลอุทธรณ์	ข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงบางเรื่อง	ข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงบางเรื่อง	ข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงบางเรื่อง	ข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงบางเรื่อง	ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย
การพิจารณาคดีของศาลฎีกา	เฉพาะข้อกฎหมาย	เฉพาะข้อกฎหมาย	เฉพาะข้อกฎหมาย	เฉพาะข้อกฎหมาย	ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย
เหตุผลในคำพิพากษา	มีเหตุผลชัดเจน	มีเหตุผลชัดเจน	มีเหตุผลชัดเจน	มีเหตุผลชัดเจน	คุณภาพในเชิงเหตุผลน้อย
เหตุผลในการลงโทษ	มี	มี	มี	มี	ไม่มี

จากตารางประเด็นที่การศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทยยังไม่ชัดเจน สับสน หรือขาดไป ได้แก่ เรื่องระบบกฎหมาย ระบบการพิจารณาคดี การพิจารณาข้อเท็จจริงของศาลสูง และเหตุผลในการลงโทษในคำพิพากษา ซึ่งจะได้กล่าวสรุปในเรื่องต่างๆ นี้ เป็นลำดับต่อไป

ประเทศต่างๆ ได้มีการเข้าร่วมประชุมองค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมประชาชนในโลกได้ยืนยันในกฎบัตรขององค์การสหประชาชาติถึงการพิจารณาของประชาชนนั้น เพื่อกำหนดเงื่อนไขภายใต้หลักการว่าความยุติธรรมสามารถดำรงไว้ เพื่อบรรลุถึงความร่วมมือระหว่างประเทศ ในการส่งเสริมและสนับสนุนความเคารพต่อสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นพื้นฐานโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ

รวมตลอดทั้งให้มีหลักการของความเสมอภาคตามกฎหมาย ข้อสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรมและเปิดเผย

โดยศาลที่เป็นอิสระและเที่ยงธรรม ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายประกันสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีนั้นไม่ชักช้า ซึ่งยังมีช่องว่างระหว่างวิสัยทัศน์ตามหลักการดังกล่าวกับตามสถานการณ์ที่เป็นจริงอยู่เสมอ องค์การและการบริหารกระบวนการยุติธรรมในทุกประเทศ ควรได้รับการกระตุ้นโดยหลักการดังกล่าวและควรที่หลักการดังกล่าว จะได้รับการถ่ายทอดสู่ความเป็นจริงโดยสมบูรณ์ ผู้พิพากษามีภาระหน้าที่ในการพิพากษาขั้นสุดท้ายเหนือชีวิต เสรีภาพ สิทธิ หน้าที่ และทรัพย์สินของพลเมือง^{๖๖}

ที่มาของผู้พิพากษาของอังกฤษก็ดี ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีก็ดี หรือของสหพันธรัฐอิตาลี ล้วนแล้วแต่มีวิธีการคัดเลือกบุคคลเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษาได้ ที่นอกเหนือจากการสอบแล้ว จะต้องพิจารณาถึงเกณฑ์ระยะเวลาของประสบการณ์การทำงานทางกฎหมายที่แน่นอน และยังมี การเปิดให้บุคคลภายนอกที่มีได้เป็นผู้พิพากษาอาชีพเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษาร่วมด้วย เช่น ศาสตราจารย์ในทางกฎหมาย เป็นต้น แนวทางและวิธีการเหล่านี้สร้างเสริมศักยภาพและประสิทธิภาพของศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างมาก โดยเฉพาะในสหพันธรัฐอิตาลี มีกรรมการตุลาการที่มาจากบุคคลภายนอกร่วมด้วย

ในเรื่องชั้นของศาลในต่างประเทศพบว่า จะมีศาล ๒ ประเภท คือ ศาลพิจารณา กับศาลทบทวน กล่าวคือ “ศาลพิจารณา” (Trial Court) เป็นศาลที่ต้องพิจารณาข้อเท็จจริง และเมื่อข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติอย่างไรศาลก็จะวินิจฉัยชี้ขาดประเด็นข้อกฎหมายในเรื่องนั้นต่อไป ภารกิจของศาลพิจารณาคดีจะเป็นภารกิจของศาลชั้นต้น ซึ่งการที่ศาลชั้นต้นจะฟังว่าข้อเท็จจริงเป็นยุติอย่างไรนั้นตามปกติก็ต้องอาศัยพยานหลักฐานเป็นสำคัญ

การโต้แย้งคัดค้านในข้อเท็จจริงซึ่งจะนำไปสู่การวินิจฉัยในข้อกฎหมายนี้ ขอบที่จะกระทำได้ครั้งเดียว กล่าวคือใน “ศาลพิจารณา” หรือขอบที่จะมีอย่างมากเพียงสองชั้นเท่านั้น คือ ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ เพราะมีฉะนั้นแล้วผลเสียก็จะเกิดแก่ทั้งคู่ความและรัฐ ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมของประเทศทั้งหลายจึงมี “ศาลพิจารณา” (Trial Court) เพียงสองชั้น คือ “ศาลชั้นต้น” และ “ศาลชั้นอุทธรณ์”

เพื่อประกันความถูกต้องในปัญหาข้อกฎหมายกรณีจึงเห็นกันทั่วไปว่า ข้อกฎหมายนั้นขอบที่จะได้รับการทบทวนอีกครั้งหนึ่งโดยศาลสูง เหตุนี้ศาลสูงสุดเป็นศาลที่เกี่ยวกับ “การทบทวนข้อกฎหมาย” หรือเป็น “ศาลทบทวนกฎหมาย” (Review Court) เท่านั้น

^{๖๖} มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เรื่อง หลักการพื้นฐานว่าด้วยความเป็นอิสระของศาล

เมื่อศาลชั้นต้นได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว และคู่ความยังคงตั้งใจเพียงข้อกฎหมายในกรณีเช่นนี้กฎหมายของหลายประเทศเปิดโอกาสให้มีการทบทวนข้อกฎหมายก้าวกระโดด กล่าวคือ ให้ข้อกฎหมายขึ้นสู่ศาลสูงสุดได้โดยทีเดียว

๕. สรุปประสิทธิภาพของศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย

ในประเด็นที่เป็นบทบาทที่สำคัญๆแยกเป็น ๓ ส่วนดังนี้

๑. บทบาทของศาลก่อนการพิจารณาคดี
๒. บทบาทของศาลในระหว่างการพิจารณาคดี
๓. บทบาทของศาลในเรื่องอื่นๆ

๑. บทบาทของศาลก่อนการพิจารณาคดี ในการออกหมายต่างๆ ที่ให้ศาลเป็นผู้อนุมัติการออกหมาย รัฐธรรมนูญต้องการการตรวจสอบ กลั่นกรองจากองค์กรอื่นในกระบวนการยุติธรรม ตามหลักกฎหมายไม่ควรเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐโดยไม่จำเป็นและสมควร เพราะแนวคิดในโลกยุคใหม่ต้องการคุ้มครองสิทธิของประชาชน แต่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยบังคับต้องมีตัวจำเลยมาศาล ถ้าไม่ได้ตัวมาเจ้าหน้าที่ของรัฐทำงานไม่ได้ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่จึงมักจะควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ เพื่อความสะดวกในการทำงานของเจ้าหน้าที่ ทำให้กระทบกับสิทธิของประชาชน เป็นการลิดรอนสิทธิของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ ดังนั้นการให้ศาลมาเป็นผู้อนุมัติการออกหมายต่างๆ เป็นเรื่องที่กลไกต้องการให้มีการตรวจสอบกลั่นกรองก่อน ซึ่งเป็นการคุ้มครองสิทธิของประชาชน นั้นหมายความว่าศาลต้องทำการพิจารณาหรือไต่สวนด้วยว่าแต่ละเรื่องที่เสนอเพื่อออกหมายนั้นมีความสมควรและเหมาะสมเพียงใด ตลอดทั้งต้องมีการติดตามและประเมินผลตามหมายด้วย ซึ่งการติดตามและประเมินผลตามหมายในประเทศไทย ศาลอาญาไทยยังไม่สามารถจัดการให้เป็นระบบที่ตรวจสอบที่เป็นแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม จากการศึกษาที่ผ่านมาเจ้าพนักงานตำรวจไม่เคยรายงานผลการออกหมายให้ผู้พิพากษาทราบเลย

๒. บทบาทของศาลในระหว่างการพิจารณาคดี แยกสรุปเป็น ๔ ส่วนตามลำดับดังต่อไปนี้

๒.๑ ชั้นรับฟ้อง การตรวจฟ้องและการสั่งประทับรับฟ้อง รวมตลอดทั้งการอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง ตามหลักการฟังความทุกฝ่าย^{๖๒} และเป็นบทบาท

^{๖๒} คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. อ่างแล้ว. หน้า 49.

ของศาลที่กฎหมายให้อำนาจศาลให้ตรวจสอบอีกครั้งหนึ่งกรณีนี้แม้ว่าจะผ่านงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการมาแล้วก็ตาม ศาลก็มีบทบาทที่สามารถทำได้สำหรับกรณีการอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง เป็นการประกันสิทธิเสรีภาพในการรับรู้และเข้าใจข้อกล่าวหาของฝ่ายโจทก์ เพื่อจำเลยหรือผู้ถูกกล่าวหาจะได้ทราบและต่อสู้คดี หรือรับสารภาพต่อไป กอปรกับเป็นหลักประกันของผู้ต้องหาในคดีด้วย

ในทางปฏิบัติพบว่า คดีศาลมีมากทำให้เรื่องนี้ไม่ได้รับความสำคัญเท่าที่ควร โดยเฉพาะในศาลในเขตกรุงเทพมหานครและเมืองใหญ่ คดีมาก การอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังจึงทำอย่างย่อบ้าง อ่านสรุปบ้าง ซึ่งถ้ามองถึงประสิทธิภาพในส่วนนี้ก็กระทบสิทธิของประชาชนผู้ถูกกล่าวหาอย่างมาก

๒.๒ การพิจารณาในศาลชั้นต้น คดีอาญาต้องการความจริงแท้ กรณีถ้ายังมีข้อสงสัยในพยานหลักฐาน จะพิพากษาลงโทษจำเลยไม่ได้ ศาลในระบบชิวิลลอว์จะไม่นิ่งเฉยๆ แล้วฟังการสืบพยานเท่านั้น แต่จะมีบทบาทในการแสวงหาความแท้จริงให้เกิดขึ้นในคดี

ศาลไทยตามระบบจะต้องมุ่งเน้นการแสวงหาข้อเท็จจริงความจริงแท้ คดีอาญาต้องเชื่อโดยสิ้นสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดจริงศาลจึงจะลงโทษจำเลยได้ ซึ่งเป็นบทบาทที่สำคัญที่สุดของศาล แต่ศาลกลับไปมุ่งเน้นระบบการต่อสู้มากขึ้นซึ่งทำให้วัตถุประสงค์การดำเนินคดีอาญาเสียไป ระบบการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาต้องถูกต้องตามเนื้อหาใหม่ตามกฎหมายหรือแบบพิธี ผลจากปัญหาในทางปฏิบัติเช่นนี้ทำให้คนที่ไม่ได้กระทำความผิดจริงอาจกลายเป็นผู้กระทำความผิดไปได้ สาเหตุอาจเนื่องมาจากการไม่ได้เตรียมตัวในการสู้คดี การไม่รู้หนังสือ หรือในบางกรณีการตอบคำถามกลายเป็นเรื่องที่ได้รับฟังเป็นพยานหลักฐานไม่ได้เพราะการดำเนินกระบวนการพิจารณาของไทยเรานั้นรูปแบบมากไป ในอดีตคดีไม่มีความซับซ้อนจึงไม่เกิดปัญหาใดๆ แต่ในปัจจุบันคดีมีความยุ่งยากซับซ้อนมากจึงมักมีปัญหาให้เห็นอยู่เสมอและจะมีต่อไปถ้าไม่แก้ไข เช่น คดีเซอร์เอนด์ คดีนายห้างทอง เป็นต้น ที่เป็นเช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่าคนในกระบวนการยุติธรรม อาจยังไม่เข้าใจระบบการพิจารณาคดีที่ประสงค์ให้ได้ความจริงเท่านั้นเอง

ศาลไทยยังมีความคิดพื้นฐานที่กลัวการบริหารคดีไม่เป็นกลาง ทำให้มีลักษณะการจัดการกลายเป็นผู้คุมกติกา ซึ่งส่งผลทำให้การพิจารณาไม่ได้ความยุติธรรมที่เป็นความจริงแท้ ทำให้ประสิทธิภาพของหลักการตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ไม่มีประสิทธิภาพ ความมั่นใจในการพิพากษาว่าผู้ถูกกล่าวหาผิดจริงแท้หรือไม่จึงกลายเป็นความไม่แน่นอน เพราะการดำเนินการมิได้มุ่งสู่ความจริงแท้ แต่ไปมุ่งให้

เป็นไปตามแบบพิธี

๒.๓ การพิจารณาในศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาในประเทศไทย ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา มีอำนาจพิจารณาพิพากษาทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย แต่ศาลชั้นอุทธรณ์และฎีกามีได้เป็นศาลพิจารณา (Trial Court) กรณีจึงไม่เป็นไปตามหลักทางวิชาการและการปฏิบัติที่เป็นสากลทั้งสองศาล และแตกต่างจากประเทศต่างๆ ที่ได้ทำการศึกษามาแล้ว ซึ่งผลกระทบที่เป็นปัญหาอุปสรรคคือ ระบบการศาลของเราให้ศาลอุทธรณ์ศาลฎีกาพิจารณาข้อเท็จจริงจากสำนวนที่ศาลชั้นต้นทำมา ซึ่งสำนวนที่ศาลชั้นต้นจดไว้ล้วนแต่เป็นพยานบอกเล่าทั้งสิ้น เพราะผู้พิพากษาได้ยินได้ฟังแล้วจดเล่ามาอีกต่อหนึ่ง จึงเป็นการเท่ากับยอมให้ศาลอุทธรณ์และฎีกาทำผิดหลักกฎหมายโดยให้ฟังพยานบอกเล่า ในทางความเป็นจริงก็น่าคิดมาก เพราะผู้พิพากษาศาลชั้นต้น แม้จะสามารถลักปาดใด ก็คงไม่อาจจะบันทึกให้ได้ความตรงและกระจ่างแจ้งครบถ้วนซึ่งถ้อยคำเหตุแวดล้อม กิริยาท่าทางของพยาน จนถึงกับผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาอ่านสำนวนแล้วเหมือนกับได้เห็นกิริยาท่าทางพยาน และได้ยินได้ฟังสำเนียงถ้อยคำของพยานเบิกความด้วยตนเอง แล้วจะนี่ เป็นการสมควรหรือที่จะให้อำนาจศาลอุทธรณ์ศาลฎีกาพิพากษาในข้อเท็จจริง ตลอดจนแก้คำวินิจฉัยของศาลชั้นต้น ถึงกับให้เป็นผลร้ายแก่คู่ความในคดีได้ ยิ่งเป็น คดีอาญายิ่งน่าคิดมาก เพราะอาจจะให้ลงโทษจำเลยที่ศาลชั้นต้นสั่งปล่อยหรือเพิ่มโทษจำเลยมากขึ้น ตลอดจนถึงให้ประหารชีวิตจำเลยที่ศาลชั้นต้นพิจารณาปล่อยก็ได้ หากเป็นโทษที่จะลงได้ในคดีนั้น

จากที่กล่าวมาแล้วนี้ยังพบว่า ปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยได้รับผลกระทบจากการผิดหลักการในข้อนี้ที่เด่นชัดมากคือ ประชาชนต้องอยู่ในกระบวนการยุติธรรมนานมาก ซึ่งเกิดความเสียหายกับเขามาก และเมื่อระบบชั้นศาลและอำนาจพิจารณาไม่เป็นไปตามวิธีการที่เป็นมาตรฐานสากลดังกล่าว จึงทำให้ปริมาณคดีล้นศาล บริหารจัดการคดีไม่ทัน เพราะข้อเท็จจริงสามารถเสนอขึ้นพิจารณาได้ถึงศาลฎีกา ประเทศไทยจึงใช้ทรัพยากรบุคคล และงบประมาณในงานยุติธรรมทางศาลมาก กล่าวคือ มีการแก้ปัญหาโดยเพิ่มอัตรากำลังผู้พิพากษา มีการสร้างศาลเพิ่ม โดยเฉพาะศาลอุทธรณ์เพิ่มเป็นศาลอุทธรณ์ภาคเกิดขึ้นมากมาย แต่ก็ไม่สามารถรองรับคดีที่เกิดขึ้นได้อย่างเพียงพอ เพราะเป็นการแก้ปัญหาที่ขาดหลักวิชาการ หากจัดระบบให้ศาลชั้นต้นมีศักยภาพ มีประสิทธิภาพมาก และศาลสูงไม่ต้องพิจารณาข้อเท็จจริงตามมาตรฐานสากลได้แล้ว ปัญหาคดีล้นศาลก็จะหมดไป ประหยัดทั้งงบประมาณและบุคลากร

๒.๔ เหตุผลในการให้คำพิพากษาและเหตุผลในการลงโทษ ต้องมีฐานทางความคิด คำพิพากษาต้องมีตรรกะ มีเหตุมีผลในทางกฎหมายและในข้อเท็จจริงที่ยุติ ที่ศาลสิ้นสงสัยทุกกรณี สามารถอธิบายให้สังคมเข้าใจได้อย่างถูกต้องชัดเจน มิใช่เพียงแค่พิพากษาว่าใครผิดใครถูกเท่านั้น กรณีของโทษที่ลง ก็ต้องมีเหตุผลที่ชัดเจนว่าเพราะเหตุใดจำเลยถึงได้รับโทษเท่านั้นเท่านี้ คำพิพากษาของศาลที่มีประสิทธิภาพจึงต้อง Logic เหตุผลความถูกต้อง Logic ในโทษที่ลง และการบังคับโทษ เพื่อให้เกิดความยุติธรรม

สำหรับคำพิพากษาของไทย ที่พบส่วนใหญ่ให้เหตุผลแพ้นะ ซึ่งบางเรื่องก็ทำให้สังคมเกิดความสงสัย แต่ที่ขาดไปคือเหตุผลในการลงโทษ เพราะเหตุใดจำเลยจึงได้รับโทษเท่านั้น และที่ไม่พบเลยคือเหตุผลในการบังคับโทษ

ระบบในศาลอาญาไทยจำเป็นต้องมีการปฏิรูปใหม่ โดยนำหลักคิดและทฤษฎีรวมทั้งผลการปฏิบัติที่ผ่านมาของประเทศต่างๆ มาประยุกต์เพื่อให้มีรูปแบบที่ถูกต้องเหมาะสม ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระบบศาลนั้น ประเทศต่างๆ หลายประเทศได้เคยประสบมาแล้ว และเคยมีปัญหาที่ไม่ต่างจากสังคมไทยเท่าไรนัก วิธีการเช่น เพิ่มศักยภาพของศาลพิจารณา (Trial Court) คือศาลชั้นต้น ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลที่เป็นผู้พิพากษา และปรับเปลี่ยนระบบการพิจารณาคดีของศาลสูงให้เป็น “การทบทวนข้อกฎหมาย” หรือเป็น “ศาลทบทวนกฎหมาย” (Review Court) ตามที่กล่าวมาแล้ว คำพิพากษาต้องให้เหตุผลในการกระทำความผิดและเหตุผลในการลงโทษที่อธิบายได้สู่สังคม

๓. บทบาทของศาลในเรื่องอื่นๆ

๑) ความเป็นอิสระและความเป็นกลางในการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษา กฎหมายให้ความคุ้มครองผู้พิพากษา เพื่อเป็นหลักประกันว่าผู้พิพากษาย่อมชี้ขาดตัดสินคดีไปได้ตามตัวบทกฎหมายโดยไม่ต้องเห็นแก่หน้าใคร ไม่ต้องเกรงกลัวอำนาจใดๆ หลักประกันอันนี้คือ มาตรา ๒๔๙ แห่งรัฐธรรมนูญ ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้พิพากษาและตุลาการมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย” นอกจากนี้ตามกฎหมายยังแยกผู้พิพากษาออกจากข้าราชการพลเรือนอื่นซึ่งขึ้นอยู่กัฝ่ายบริหาร ผู้พิพากษาไม่ได้อยู่ในความควบคุมดูแลของฝ่ายบริหาร แต่อยู่ในความควบคุมของคณะกรรมการตุลาการ กฎหมายกำหนดให้ตุลาการปกครองตุลาการกันเอง ซึ่งทำให้ศาลเป็นอิสระจากฝ่ายบริหาร

หลักประกันอีกอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้พิพากษามีความอิสระอย่างแท้จริงในการทำงาน คือฐานะและความเป็นอยู่ของผู้พิพากษา กฎหมายได้มอบ

อำนาจไว้ให้อย่างมากมาย ปากกาของผู้พิพากษานั้นมีอำนาจที่จะชี้ชะตาของบุคคลได้อย่างเด็ดขาดและจริงจัง ผู้พิพากษาจึงต้องเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมสูง

๒) ความเหลื่อมล้ำในประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามหลักแล้วภาครัฐต้องให้ประชาชนได้รับการบริการที่เท่าเทียมกันในสังคมเมืองและสังคมชนบท จากการศึกษาในทางปฏิบัติพบว่า ในส่วนของการบริหารทรัพยากรบุคคลของข้าราชการตุลาการ ผู้พิพากษาที่เริ่มเข้ารับราชการใหม่ๆ มีอาวุโสน้อย จะถูกส่งไปประจำยังศาลในต่างจังหวัดที่ห่างไกล เมื่อทำงานไปได้สักระยะหนึ่งก็จะย้ายเข้าใกล้ส่วนกลางมากขึ้นและเข้าส่วนกลาง ผู้พิพากษาที่มีอาวุโสมากก็จะถูกแต่งตั้งโยกย้ายในศาลต่างๆ ในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียงหรือจังหวัดใหญ่ๆ

ลักษณะดังกล่าวนี้ทำให้ประชาชนที่อยู่ต่างจังหวัดโดยเฉพาะจังหวัดห่างไกล เมื่อมีคดีความในศาลก็จะพบแต่ผู้พิพากษาที่มีอาวุโสเล็กน้อย มีประสบการณ์น้อยในการรับผิดชอบพิจารณาพิพากษาอรรถคดี โดยไม่มีโอกาสได้พบกับผู้พิพากษาอาวุโสมากที่มีความรู้และมีประสบการณ์

การบริหารงานบุคคลดังกล่าวมีลักษณะเป็นการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง โดยผู้พิพากษาที่มีอายุงานมากและมีประสบการณ์มากเข้ามาอยู่รวมที่ส่วนกลาง ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำของการให้บริการความยุติธรรมแก่ประชาชนในสังคมเมืองกับประชาชนในสังคมชนบท ซึ่งเป็นเรื่องที่ขัดแย้งกับหลักการที่ว่า “ประชาชนไม่ว่าอยู่ในเมืองหรือจังหวัดอื่นควรได้รับการปฏิบัติหรือบริการจากศาลที่เท่าเทียมกัน

ในปัจจุบันก็ยังคงมีความเหลื่อมล้ำอยู่คือ ต้องไปดำรงตำแหน่งในต่างจังหวัดก่อนโดยมีการจัดเรียงลำดับชั้นศาลที่มีตำแหน่งว่างไว้ ตั้งแต่ศาลจังหวัดที่ไกลกรุงเทพมหานครมากที่สุดเข้ามาจนถึงศาลจังหวัดที่อยู่ใกล้กรุงเทพมหานครมากที่สุดเป็นตัวตั้ง แล้วนำลำดับผู้พิพากษาที่มีอาวุโสสูงสุดถึงต่ำสุดมาเทียบจัดให้เข้าประจำตำแหน่ง โดยผู้พิพากษาที่มีอาวุโสต่ำสุดก็ต้องไปประจำทำงานศาลห่างไกลที่สุดก่อนแล้วจึงย้ายเข้ามาใกล้กรุงเทพมหานครเรื่อยๆ ตามลำดับ ในการบรรจุแต่งตั้งดังกล่าว หากพิจารณาในสภาพความเป็นจริง ประชาชนในต่างจังหวัดจะได้รับการอำนวยความสะดวกจากผู้พิพากษา เหลื่อมล้ำต่ำกว่าประชาชนในกรุงเทพมหานคร

ดังนั้น การบริหารงานบุคคลของข้าราชการตุลาการ ควรจะแต่งตั้งผู้พิพากษาที่มีอาวุโสมากและอาวุโสน้อยรวมอยู่ในแต่ละศาล ทั้งในสังคมเมืองและสังคมชนบทเพื่อให้ประชาชนในสังคมเมืองและสังคมชนบทได้รับการปฏิบัติและการบริการจากผู้พิพากษาที่มีความรู้และประสบการณ์ที่เสมอภาคกัน

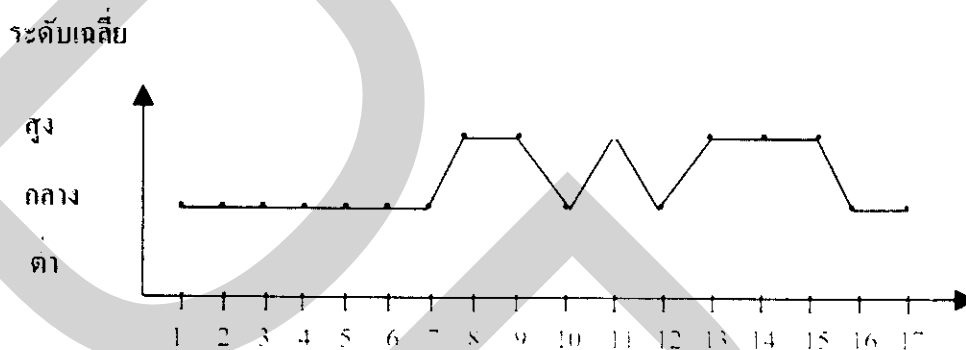
๖. สรุปผลที่ได้จากความคิดเห็นจากแบบสอบถาม

ผลจากการออกแบบสอบถามจำนวน ๑๗๐ ชุด มีประเด็นพิจารณา ๑๗ ประเด็น ดังนี้

ประเด็นพิจารณา	ระดับความเห็น				
	มาก	ค่อนข้างมาก	ไม่มีความเห็น	ค่อนข้างน้อย	น้อย
๑.ศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทยมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด					
๒.บทบาทของศาลในการค้นและการจับมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด					
๓.บทบาทของศาลในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐได้แก่ การควบคุม ชัง มีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด					
๔.บทบาทของศาลในการคุ้มครองผู้ต้องขังมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด					
๕.บทบาทของศาลในการตรวจฟ้องของพนักงานอัยการมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด					
๖.บทบาทของศาลในการสั่งประทับฟ้องคดีพนักงานอัยการเป็นโจทก์มีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด					
๗.บทบาทของศาลในการอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง					
๘.บทบาทของศาลชั้นต้นในการพิจารณาพิพากษาคดี					
๙.บทบาทของศาลอุทธรณ์ในการพิจารณาพิพากษาข้อกฎหมาย					
๑๐.บทบาทของศาลอุทธรณ์ในการพิจารณาพิพากษาข้อเท็จจริง					
๑๑.บทบาทของศาลฎีกาในการพิจารณาพิพากษาข้อกฎหมาย					
๑๒.บทบาทของศาลฎีกาในการพิจารณาพิพากษาข้อเท็จจริง					
๑๓.คุณสมบัติของบุคคลที่เป็นผู้พิพากษาในศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา					
๑๔.จริยธรรมของผู้พิพากษา					
๑๕.ความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษา					
๑๖.การให้เหตุผลในคำพิพากษา					
๑๗.การให้เหตุผลในการลงโทษ					

ผลที่ได้จากแบบสอบถามสรุปเป็นกราฟเส้น กำหนดให้แกนตั้งเป็นระดับค่าเฉลี่ย แกนนอนเป็นประเด็นคำถามตามแบบสอบถาม พร้อมคำอธิบายโดยย่อได้ดังนี้

๑) ผลรวมความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย

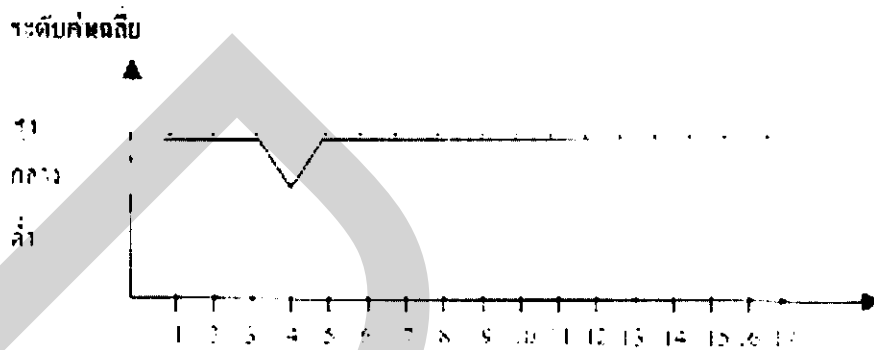

ผลจากกราฟพบว่า ผู้ตอบมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพของศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย ระดับคะแนน สูง ๖ ประเด็น ระดับคะแนน ปานกลาง ๑๑ ประเด็น อภิปรายผลโดยย่อได้ว่า ในประเด็นที่ได้ผลระดับคะแนน ปานกลาง จะต้องมีการหยิบยกขึ้นมาพิจารณาวิเคราะห์ให้ได้ว่ามีความถูกต้องดี อยู่แล้วหรือมีข้อบกพร่องเป็นประการใด ทั้งนี้จะได้นำมาทำการพัฒนาปรับปรุง ให้ศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทยมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ได้รับความเชื่อมั่นจากสังคม

๒) ผลจากแบบสอบถามของผู้ตอบแยกตามกลุ่มอาชีพต่างๆ ซึ่งในการศึกษา แบ่งเป็น ๓ กลุ่ม คือ

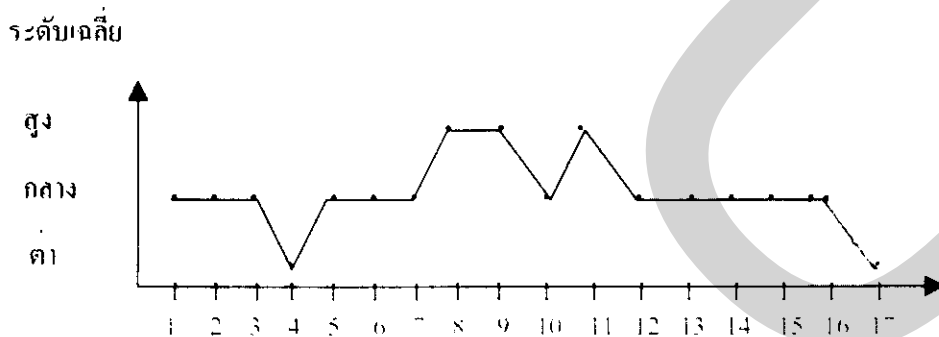
- ๑.กลุ่มผู้พิพากษา มีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๓๐ ราย
 - ๒.กลุ่มนักกฎหมายอื่นๆ มีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๕๐ ราย
 - ๓.กลุ่มประชาชนทั่วไป มีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๙๐ ราย
- แสดงผลสรุปเป็นกราฟเส้นเรียงตามลำดับกลุ่มได้ดังต่อไปนี้

๑.กลุ่มผู้พิพากษา

ผลจากกราฟพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพเป็นผู้พิพากษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพของศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย ระดับคะแนน สูง ๑๖ ประเด็น ระดับคะแนนปานกลาง ๑ ประเด็น อภิปรายผลโดยย่อได้ว่า ในมุมมองของผู้พิพากษาที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าทั้ง ๑๖ ประเด็นตามแบบสอบถามมีประสิทธิภาพดีอยู่แล้ว ยกเว้นประเด็นที่ ๔ บทบาทของศาลในการคุ้มครองผู้ต้องขัง ที่ให้ค่าระดับคะแนนที่ปานกลาง ซึ่งก็คงต้องมีการเพิ่มบทบาทด้านนี้ให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลมากขึ้นต่อไป

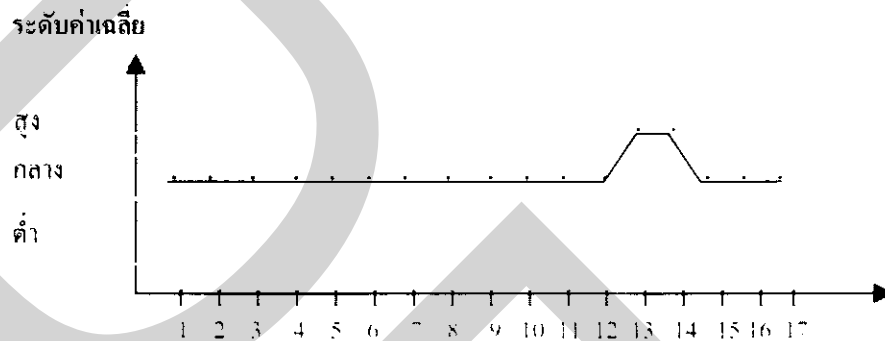
๒.กลุ่มนักกฎหมายอื่นๆ

ผลจากกราฟพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพเป็นนักกฎหมายอื่นๆ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพของศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย ระดับคะแนน สูง ๓ ประเด็น ระดับคะแนนปานกลาง ๑๒ ประเด็น ระดับคะแนนต่ำ ๒ ประเด็น อภิปรายผลโดยย่อได้ว่า นักกฎหมายอื่นๆ มีความคิดเห็นว่าศาลในระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญายังมีเรื่องที่ต้องปรับปรุง และพัฒนาอีกหลายเรื่อง

จากแบบสอบถามถึง ๑๒ ประเด็น และที่เร่งด่วนที่ต้องนำมาพิจารณามี ๒ ประเด็น คือ ประเด็นที่ ๔ บทบาทของศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย ซึ่งประเด็นนี้ตรงกับความคิดเห็นของกลุ่มผู้พิพากษาด้วย และประเด็นที่ ๑๗ การให้เหตุผลในการลงโทษ

๓. กลุ่มประชาชนทั่วไป

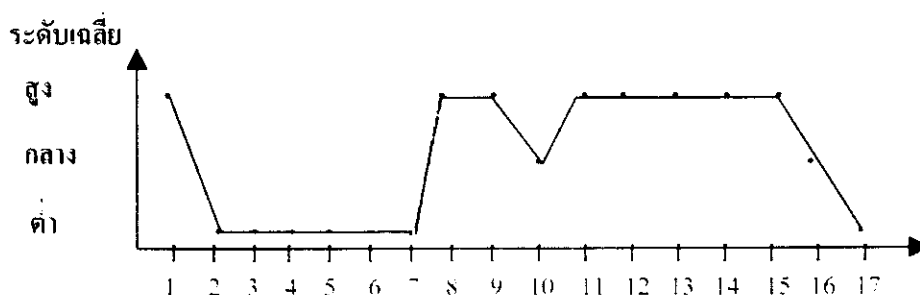

ผลจากกราฟพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มประชาชนทั่วไป มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพของศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย ระดับคะแนนสูง ๒ ประเด็น ระดับคะแนนปานกลาง ๑๕ ประเด็น อภิปรายผลโดยย่อได้ว่า ผลของแบบสอบถามจากกลุ่มประชาชนสะท้อนให้เห็นผลที่ได้ออกเป็น ๒ ทาง คือ

๑. ศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย ยังไม่ได้รับความเชื่อถือจากประชาชน ไม่สามารถคุ้มครองชีวิตความเป็นอยู่ให้สังคมอยู่อย่างเป็นปกติสุขได้อย่างดีที่สุด
๒. ผู้ตอบไม่มีความรู้ในเรื่องงานศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จึงตอบความคิดเห็นออกมาในข้อ "ไม่มีความคิดเห็น" ซึ่งผลที่ออกมา คือระดับคะแนนปานกลางมาก

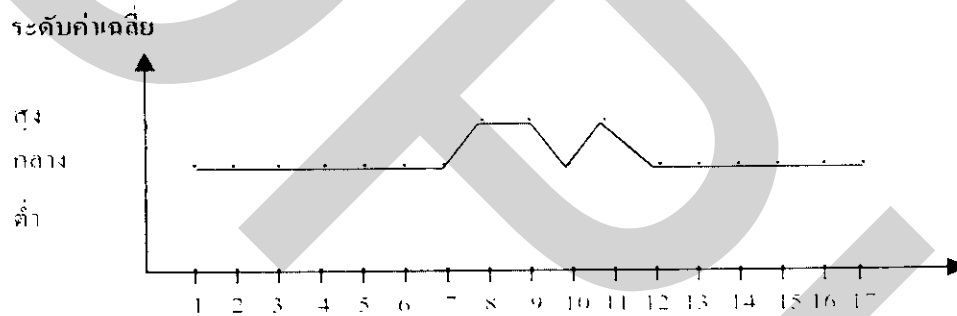
๓) ผลของแบบสอบถามแยกตามอาชีพนักกฎหมายในกลุ่มนักกฎหมายอื่นๆ เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย จำนวน ๕ อาชีพ มีดังต่อไปนี้

๑. พนักงานอัยการ

ผลจากกราฟพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มพนักงานอัยการ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพของศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย ระดับคะแนนสูง ๘ ประเด็น ระดับคะแนนปานกลาง ๒ ประเด็น ระดับคะแนนต่ำ ๗ ประเด็น อภิปรายผลโดยย่อได้ว่า โดยอาชีพของพนักงานอัยการจะทำงานใกล้ชิดในกระบวนการยุติธรรม มุ่งมองนี้สะท้อนให้เห็นว่าในช่วงก่อนฟ้องคดียังศาล ประเด็นข้อ ๒ ถึง ๗ และข้อ ๑๗ เป็นข้อที่ต้องนำมาพิจารณาวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงว่าในส่วนนี้มีปัญหาอะไร และจะพัฒนาปรับปรุงแก้ไขอย่างไรให้มีประสิทธิภาพอย่างไรต่อไป

๒. เจ้าพนักงานตำรวจ

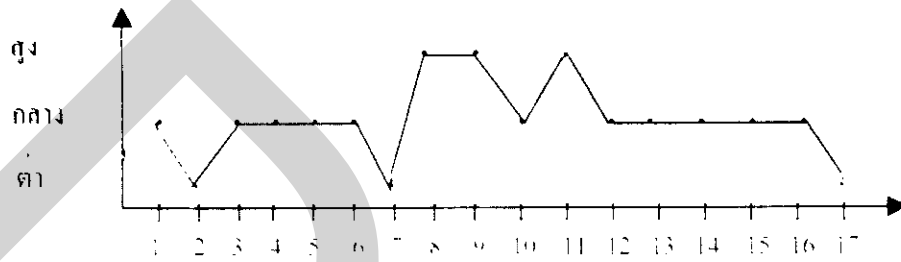

ผลจากกราฟพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มเจ้าพนักงานตำรวจ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพของศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย ระดับคะแนนสูง ๓ ประเด็น ระดับคะแนนปานกลาง ๑๔ ประเด็น อภิปรายผลโดยย่อได้ว่า โดยอาชีพของเจ้าพนักงานตำรวจ ผลที่ได้สะท้อนแนวทางได้ ๒ ด้านคือ

๑. ศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย ในมุมมองเจ้าพนักงานตำรวจไม่ได้รับความเชื่อถือมากนัก ไม่สามารถคุ้มครองชีวิตความเป็นอยู่ให้สังคมอยู่อย่างปกติสุขได้ เพราะค่าระดับคะแนนออกมาที่ระดับปานกลางถึง ๑๔ ประเด็น
๒. ผู้ตอบไม่มีความรู้ในเรื่องงานศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามากนัก เพราะทำงานในชั้นสืบสวนสอบสวนมากกว่า จึงทำให้ตอบความคิดเห็นออกมาในข้อ "ไม่มีความคิดเห็น" ซึ่งผลที่ออกมาคือระดับคะแนนปานกลาง

๓. พนักงานราชทัณฑ์

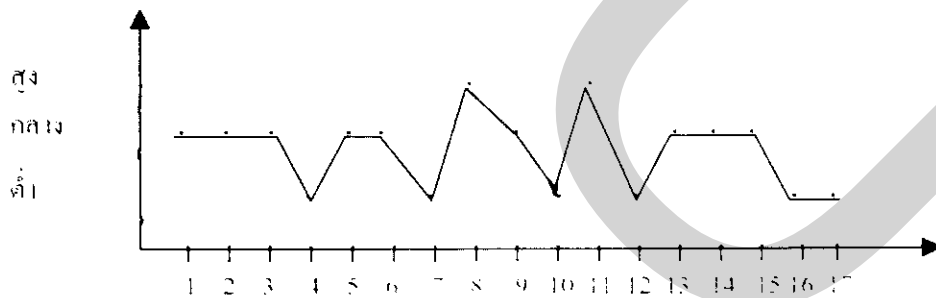
ระดับเฉลี่ย

ผลจากกราฟพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มพนักงานราชทัณฑ์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพของศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย ระดับคะแนน สูง ๓ ประเด็น ระดับคะแนนปานกลาง ๑๑ ประเด็น ระดับคะแนนต่ำ ๓ ประเด็น อภิปรายผลโดยย่อได้ว่า โดยอาชีพของพนักงานราชทัณฑ์จะสัมผัสกับผู้กระทำความผิดมาก ดังนั้นในประเด็นข้อที่ ๑๗ เรื่องเหตุผลในการลงโทษ จะออกมาเหมือนกับ ผลรวมของกลุ่มนักกฎหมายอื่นๆ พนักงานอัยการ รวมทั้ง นักวิชาการ และทนายความ ด้วย ค่าระดับคะแนนส่วนใหญ่อยู่ที่ระดับ ปานกลาง อาจเป็นผลจากโดยหน้าที่การงานไม่ค่อยได้สัมผัสกับศาลมากนัก จึงทำให้ตอบความคิดเห็นออกมาในข้อ “ไม่มีความคิดเห็น” ซึ่งผลที่ออกมาคือระดับคะแนนปานกลาง

๔. นักวิชาการ

ระดับค่าเฉลี่ย

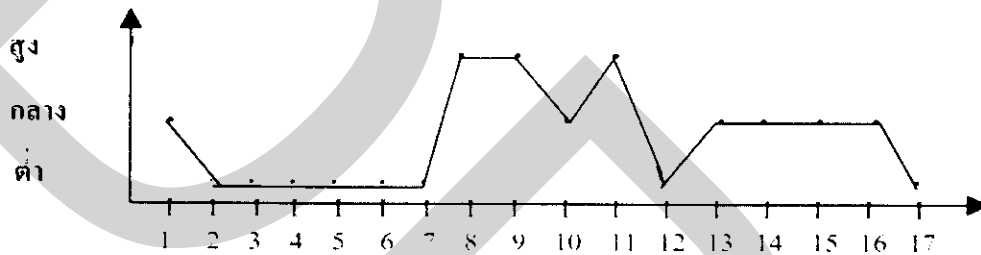

ผลจากกราฟพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มนักวิชาการ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพของศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย ระดับคะแนน สูง ๒ ประเด็น ระดับคะแนนปานกลาง ๙ ประเด็น ระดับคะแนนต่ำ ๖ ประเด็น อภิปรายผลโดยย่อได้ว่า มุมมองความคิดเห็นของอาชีพนักวิชาการ เห็นประสิทธิภาพของศาลในกระบวนการยุติธรรม ๒ ประเด็นที่มีประสิทธิภาพสูงคือเรื่อง การทำงานของศาล ขั้นต้นในการพิจารณาคดี และบทบาทของศาลฎีกาในการพิจารณาข้อกฎหมาย

ประเด็นที่ให้ค่าระดับคะแนนต่ำ ได้แก่ การคุ้มครองผู้ต้องขัง การอ่านและอธิบายฟ้อง ให้จำเลยฟัง การพิจารณาข้อเท็จจริงในชั้นศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา เหตุผลในคำพิพากษาและเหตุผลในการลงโทษ เป็นมุมมองที่สำคัญของนักวิชาการต่อภาพการปฏิบัติงานของศาล ซึ่งน่าสนใจที่จะเป็นประเด็นในการพิจารณาและปรับปรุงงานต่อไปในอนาคต

๕. ทัศนคติ

ระดับเฉลี่ย

ผลจากกราฟพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มทัศนคติ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพของศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย ระดับคะแนน สูง ๓ ประเด็น ระดับคะแนนปานกลาง ๕ ประเด็น ระดับคะแนนต่ำ ๘ ประเด็น อภิปรายผลโดยย่อได้ว่า มุมมองความคิดเห็นของอาชีพทนายความ ซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั้งระบบ ผลคะแนนออกมาในระดับปานกลางถึงต่ำ ภาพสะท้อนจากวิชาชีพทนายความ ทำให้ควรมีการคิดทบทวนในหลายๆ เรื่อง เช่น ประสิทธิภาพของศาลในชั้นก่อนฟ้องถึงเริ่มฟ้องที่กฎหมายต้องการ เพราะระดับคะแนนต่ำที่ประเด็นข้อที่ ๒ ถึง ๗ และข้อ ๑๒ เรื่องอำนาจการพิจารณาข้อเท็จจริงของศาลฎีกา และเหตุผลในการลงโทษ ล้วนแต่เป็นเรื่องสำคัญ และกระทบต่อสิทธิของประชาชนเป็นอย่างยิ่งทั้งสิ้น

๗. เสนอแนะ

ศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น การทำงานของศาลต้องมีความเข้าใจหรือมีทัศนคติที่ว่ามิใช่ทำในนามบุคคลแต่เป็นภารกิจหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งต้องมีกระบวนการทำงาน การตรวจสอบเพื่อให้บรรลุผล มิใช่การยึดติดที่ตัวบุคคลหรือมอบหมายให้เป็นเรื่องของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง กลไกของกระบวนการ

ยุติธรรมทำงานเป็นขั้นเป็นตอนมีความสอดคล้องกันตามกฎหมาย มีการกำกับตรวจสอบได้

๑) ในส่วนของก่อนการดำเนินการกระบวนการพิจารณาคดีอาญาโดยศาลนั้น โดยหลักการกระบวนการยุติธรรมที่ดีมีประสิทธิภาพจะเอาบุคคลไว้ในอำนาจรัฐเท่าที่จำเป็นจริงๆ เท่านั้น กระบวนการยุติธรรมที่ไม่มีประสิทธิภาพจะขังคนดีมาก คนอยู่ในกระบวนการยุติธรรมนานจะเสียบุคลิกภาพ หรือที่เรียกว่าเสียคน และจะมีผลกระทบต่ออื่นๆ ตามมาอีกมาก หลักการนี้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันจึงบัญญัติให้ศาลมีอำนาจในการตรวจสอบการออกหมายอาญาต่างๆ เพื่อต้องการให้ศาลเข้ามาช่วยตรวจสอบอันเป็นการประกันความถูกต้องชอบธรรมในการออกหมายอาญา ให้ออกเท่าที่จำเป็น เอาคนไว้ในอำนาจรัฐเท่าที่จำเป็นจริงๆ เท่านั้น ซึ่งถ้าศาลตรวจสอบการออกหมายต่างๆ อย่างจริงจัง และละเอียดรอบคอบก็จะมีประสิทธิภาพในการคุ้มครองสิทธิของประชาชนอย่างมาก บทบาทและหน้าที่ตามกฎหมายในเรื่องนี้จึงมีความสำคัญมาก

๒) ในส่วนของการดำเนินการกระบวนการพิจารณาคดีอาญาโดยศาล คือ ต้องมีหลักการและมีความถูกต้องชัดเจนกล่าวคือ

เป้าหมายของงานศาล คือ ต้องการความจริงแท้

การดำเนินการ การบริหารการคดีที่มีระบบ มีหลักคิด มีประสิทธิภาพ มี Function ทางกฎหมาย ศาลเป็นกลไกของรัฐต้องทำงานให้ได้ผลดี มีการตรวจสอบกำกับดูแลได้ โดยเฉพาะทุกอย่างที่ดำเนินการสามารถอธิบายให้สังคมเข้าใจและยอมรับได้

ศาลต้องประกันความเป็นธรรมให้กับประชาชนได้ ดังนั้นในกระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพ ต้องมีหลักการตรวจสอบความจริงอย่างมีระบบ ความยุติธรรมเริ่มตั้งแต่ขั้นสอบสวน ศาลเป็นส่วนสุดท้ายที่สำคัญที่ต้องตรวจสอบข้อเท็จจริง

ผู้พิพากษาต้องบริหารจัดการคดีด้วย มีไต่สวนตัวเป็นกลางแต่เพียงอย่างเดียว เนื่องจากประเทศไทยเป็นระบบตรวจสอบค้นหาความจริง มีไต่ระบบต่อผู้คดี กระบวนการของศาลเป็นอย่างไรจึงออกมาเป็นคำพิพากษา ความคิดในทางนิติวิธีไปสู่ผลที่ได้ ต้องมีความเข้าใจและอธิบายได้ตามกฎหมาย มีไต่ผลของการแพ้นั้นเท่านั้น กระบวนการตามวิธีพิจารณาความต้องตอบใจกันได้ทุกอย่างทุกเรื่อง วิธีดำเนินการเป็นสิ่งสำคัญ การบริหารจัดการที่มุ่งประสิทธิภาพ มุ่งความเป็นธรรม ความคิดพื้นฐานต้องแน่นอนไม่สับสน ซึ่งมีได้หมายถึงแต่เพียงผลการแพ้นั้นคดีเท่านั้นอย่างทีกล่าวมาแล้ว

วัฒนธรรมจารีตประเพณีที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลง ผู้พิพากษามีความคิดพื้นฐานกลัวถูกหาว่าไม่เป็นกลาง ศาลจึงทำหน้าที่เป็นเสมือนผู้คุมกติกา จึงไม่ได้ให้ความยุติธรรมอย่างแท้จริง ทั้งๆ ที่เป้าหมายและภารกิจคือ ต้องการทราบข้อเท็จจริงที่ถูกต้องเพื่อนำไปสู่การตัดสิน

ในปัจจุบันศาลจำเป็นต้องสร้างกระบวนการยุติธรรมที่เป็นธรรม โดยคำนึงถึงสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ในขณะเดียวกันก็คำนึงถึงประสิทธิภาพหรือคุณภาพของการพิจารณา ที่ต้องการทราบว่ามีการกระทำผิดจริงหรือไม่ กลไกในการค้นหาความจริงกลไกที่สำคัญคือศาลต้องมุ่งเน้นค้นหาความจริงแท้ซึ่งเป็นหัวใจของงานศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามากกว่าการจัดการคดีตามแบบพิธี ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความถูกต้องและยุติธรรม อันเป็นการสร้างความมั่นใจในงานยุติธรรม องค์การศาลจึงจะเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจ ซึ่งจะนำไปสู่ศาลในกระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพและคุณภาพเป็นที่ยอมรับของสังคม

ต้องปรับปรุงแก้ไขระบบการทำงานของศาลสูง โดยเพิ่มประสิทธิภาพบทบาทศาลชั้นต้นเป็น "ศาลพิจารณา" (Trial Court) หรือมีเพียงสองชั้น คือ "ศาลชั้นต้น" และ "ศาลชั้นอุทธรณ์"

เพื่อประกันความถูกต้องในปัญหาข้อกฎหมายกรณีจึงเห็นกันทั่วไปว่าข้อกฎหมายนั้นขอบที่จะได้รับการทบทวนอีกครั้งหนึ่งโดยศาลสูง ศาลสูงสุดคือศาลฎีกาจะเป็นศาลที่ "ทบทวนข้อกฎหมาย" หรือเป็น "ศาลทบทวนกฎหมาย" (Review Court) เท่านั้น

๓) ในส่วนของคำพิพากษา ศาลเป็นองค์กรหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมที่ต้องได้รับความเชื่อถือในเหตุและผล และการพิสูจน์ความจริงแท้ ในขณะเดียวกันศาลก็ต้องยอมให้สังคมตรวจสอบได้ด้วย สิ่งสำคัญที่แสดงถึงความมีศักยภาพของศาลอาญาคือ การพิสูจน์ความจริงแท้ในคดี อย่างมีเหตุผลที่ปรากฏในคำพิพากษา ซึ่งต้องสามารถอธิบายให้คนในสังคมเข้าใจได้อย่างเป็นที่ยอมรับ รวมตลอดทั้งในการพิจารณาลงโทษ ก็เป็นสิ่งที่สำคัญเช่นกันที่จะต้องให้ความเหมาะสมในเหตุและผลที่ชัดเจน มีตรรกะในทางกฎหมายที่ใครอ่านแล้วก็เข้าใจและยอมรับ สิ่งทั้งหลายเหล่านี้จะทำให้ศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีประสิทธิภาพมาก และเป็นที่ยอมรับของสังคมอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

หนังสือ

ภาษาไทย

- กมลชัย รัตนสกาวงศ์. หลักกฎหมายปกครองเยอรมัน. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ :
วิญญูชน, ๒๕๔๖.
- _____. กฎหมายอาญาภาคความผิด. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพฯ :
วิญญูชน, ๒๕๔๕.
- _____. กฎหมายอาญาภาคทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ :
วิญญูชน, ๒๕๔๗.
- _____. รัฐธรรมนูญกับกระบวนการยุติธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
เดือนตุลา, ๒๕๔๕.
- สุนัย มโนมัยอุดม. ระบบกฎหมายอังกฤษ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕.
- สำนักงานศาลยุติธรรม. รายงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๖.
กรุงเทพฯ: จีรภัชการพิมพ์, ๒๕๔๘.

บทความ

- คณิต ณ นคร. "บทบาทของศาลในคดีอาญา" กฎหมายธุรกิจ. ปีที่ ๑
ฉบับที่ ๑ มกราคม-มิถุนายน ๒๕๔๔.
- อักษราทร จุฬารัตน. "ระบบศาลและผู้พิพากษาในประเทศอิตาลี" กฎหมาย
ปกครอง. เล่มที่ ๑ ตอนที่ ๑ เมษายน ๒๕๒๕.

Book

- Celia Hampton. **Criminal Procedure**. 3th ed. . London: Sweet &
Maxwell, 1982.
- Delmar Karlen. **Anglo American Criminal Justice**. Oxford: Clarendon
Press, 1967.

- Gerhard Casper and Hans Zeisel. "Lay Judges in the German Criminal Court" *The Journal of Legal Studies*. 1 January 1972.
- Hazel B. Kerper. **Introduction to the Criminal Justice System**. 2nd ed. New York : West Publishing Company, 1979.
- Peter Seago. **Criminal Law**. 4th ed. London:Sweet&Maxwell, 1994.
- Raymond Youngs. **German Law**. Great Britain : Cavendish Publishing, 1994.
- Robin C.A.White. **The Administration of Justice**. 2nd ed. Oxford : Blackwell, 1991.
- Ronald J. Waldron. **The Criminal Justice System**. 4th ed. New York : Harper&Row Publishers, 1989.